

Τα σεξουαλικά εγκλήματα στη διεθνή ποινική δικαιοσύνη

Δρ. Ιωάννης Π. Τζιβάρας
Διδάσκων Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου
Αναπλ. Διευθυντής Ελληνικού Ινστιτούτου για τον ΟΗΕ

jtzivaras@gmail.com
ioannis.tzivaras@ouc.ac.cy

Η σεξουαλική βία κατά την περίοδο της Αρχαιότητας

Ιστορικά συνυφασμένη η σεξουαλική βία με τις ένοπλες συρράξεις, ως άμεση συνέπεια τους, ήδη από την περίοδο της Αρχαιότητας, όπου η σεξουαλική βία συνιστούσε ένα μέσο καταστροφής και εξευτελισμού της αντίπαλης στρατιωτικής πλευράς και έναν τρόπο απόδειξης της ανδρείας των στρατιωτών απέναντι στις γυναίκες των εχθρικών δυνάμεων = επισφαλής θέση των θυμάτων, ιδίως των γυναικών.

Σταδιακή μετουσίωση των εγκλημάτων αυτών στο πλαίσιο του ιδιοκτησιακού ζητήματος (οι γυναίκες θεωρούνταν ότι ανήκουν στον άνδρα, και όχι εγκλήματα κατά της γυναίκας) = πρακτική έλλειψης σεβασμού όσον αφορά τους αιχμαλώτους πολέμου και τους αμάχους, και ιδιαίτερα τις γυναίκες, πρόσωπα τα οποία, περιέρχονταν υπό καθεστώς ιδιοκτησίας των νικητών. [Αριστοτέλης, Πολιτικά (στ. 1255-1257), Ελλήνων Νόμιμα].

Επομένως, η κατάκτηση μιας πόλης συνοδευόταν και από την άσκηση σεξουαλικής βίας, γεγονός που αποτύπωνε την κυριαρχική και ολοκληρωτική άσκηση εξουσίας των κατακτητών.

Η απαρχή της διεθνοποίησης της σεξουαλικής βίας

Μετά το Μεσαίωνα, σταδιακή καθιέρωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και τα σεξουαλικά εγκλήματα λογίζονται ως εγκλήματα κατά της τιμής (Δίκαιο του Πολέμου-Δίκαιο των Εθνών) [Francisco de Vitoria, Alberico Gentili, Francisco Suarez, Karl von Clausewitz Hugo Grotius]

Συνθήκη Φιλίας και Ειρήνης του 1785 (Πρωσία & ΗΠΑ): ο άμαχος πληθυσμός δεν αποτελεί στρατιωτικό στόχο και απαγορεύεται η κακή μεταχείριση των μελών του Διακήρυξη των Βρυξελλών (1874) και Συμφωνία Φιλίας και Εμπορίου (1875): ρυθμίσεις με γενική ασάφεια παράθεση φράσεων όπως «οι γυναίκες και τα παιδιά δεν πρέπει να κακοποιούνται» ή «η τιμή και τα δικαιώματα της οικογενείας πρέπει να θεωρούνται έννοιες σεβαστές».

Το σύγχρονο Δίκαιο του Πολέμου όσον αφορά τα σεξουαλικά εγκλήματα εγκαθιδρύεται στη Γενική Διαταγή υπ. αρ. 100 του 1863 σχετικά με τις «Οδηγίες για τους Διοικητές των Στρατευμάτων των ΗΠΑ στο πεδίο της Μάχης», την οποία εξέδωσε η Ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ στη διάρκεια του Αμερικανικού Εμφύλιου (Κώδικας Lieber).

Άρ.44 Κώδικα: «[κ]άθε σκόπιμη βία που διαπράττεται σε βάρος προσώπων στην υπό εισβολή χώρα, κάθε καταστροφή περιουσίας που δεν έχει διαταχθεί από αρμόδιο αξιωματικό, κάθε κλοπή, λεηλασία ή δήμευση ακόμη και αφού καταληφθεί διά της βίας ένας τόπος, κάθε βιασμός, τραυματισμός, ακρωτηριασμός ή θάνατος κατοίκων, απαγορεύεται και τιμωρείται με θάνατο ή άλλη ποινή ανάλογης βαρύτητας με τα άλλα εγκλήματα που διαπράχθηκαν. Κάθε στρατιώτης, αξιωματικός ή υπαξιωματικός που διώκεται για τέτοια αδικήματα, μην υπακούοντας σε αντίθετες διαταγές των ανωτέρων του μπορεί να θανατωθεί επί τόπου από τον ανώτερό του.»

Η απαρχή της διεθνοποίησης της σεξουαλικής βίας

Η συγκεκριμένη κωδικοποίηση των εγκλημάτων επηρέασε αδιαμφισβήτητα διεθνή κείμενα [π.χ. Διακήρυξη των Βρυξελλών (1874), Εγχειρίδιο της Οξφόρδης για τους Νόμους και τα Εγκλήματα Πολέμου (1880), Συνθήκη Ειρήνης των Βερσαλλιών (1919)].

Οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1864, όπως τροποποιήθηκαν το 1949, τα αντίστοιχα Πρόσθετα Πρωτόκολλα του 1977 όπως και οι Συμβάσεις της Χάγης του 1899 και του 1907 για το Δίκαιο του Πολέμου, ανέπτυξαν περαιτέρω το *jus in bello*, όσον αφορά το ζήτημα της προστασίας των γυναικών και των ανηλίκων και τις επιθέσεις κατά αυτών.

Συμβάσεις της Χάγης: μη ευθεία αναφορά στη χρήση σεξουαλικής βίας, πέραν της αναφοράς στο ζήτημα της υποχρέωσης σεβασμού της τιμής και των δικαιωμάτων της οικογενείας, στο πλαίσιο των «επιταγών της κοινής συνείδησης» και των «νόμων της ανθρωπότητας» όπως αναφέρεται και στο Προοίμιο [Martens Clause] = *jus cogens*.

Συμβάσεις Γενεύης: εγκαθίδρυση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, πλήρης αποτύπωση της έννοιας του «αμάχου» και κατοχύρωση της αναγκαιότητας για προστασία των γυναικών και των ανηλίκων κατά την περίοδο ένοπλων συρράξεων.

Άρ. 27 παρ. 2 (ε) Σύμβασης IV: «Οι γυναίκες θα τυγχάνουν ειδικής προστασίας εναντίον κάθε επιθέσεως στην τιμή τους ιδίως εναντίον του βιασμού, εξαναγκασμού σε πορνεία ή οποιαδήποτε μορφής άσεμνου επιθέσεως.»

Η απαρχή της διεθνοποίησης της σεξουαλικής βίας

Ιδιαίτερη μνεία στη σεξουαλική βία στα Πρόσθετα Πρωτόκολλα των Συμβάσεων της Γενεύης:

Πρόσθετο Πρωτόκολλο I (Ένοπλες Συρράξεις Διεθνούς Χαρακτήρα)

Άρ. 75 παρ. 2: «Οι ακόλουθες πράξεις είναι και θα παραμείνουν απαγορευμένες κατά οποιονδήποτε χρόνο και τόπο είτε διαπράττονται από αμάχους είτε από στρατιωτικούς: α) βία κατά της ζωής, υγείας ή φυσικής ή πνευματικής ευημερίας των ατόμων, συγκεκριμένα: i) φόνος, ii) βασανιστήρια όλων των ειδών, είτε σωματικά, είτε ψυχολογικά, iii) σωματική τιμωρία και iv) ακρωτηριασμοί, β) προσβολές κατά της προσωπικής αξιοπρέπειας, συγκεκριμένα ταπεινωτικής μεταχείρισης, καταναγκαστική πορνεία και οποιαδήποτε μορφή ανάρμοστης επίθεσης, γ)...και ε) απειλές τέλεσης οποιασδήποτε από τις προηγούμενες πράξεις.»

Άρ. 76 παρ. 1: «Οι γυναίκες θα αποτελούν αντικείμενο ειδικού σεβασμού και θα προστατεύονται συγκεκριμένα κατά του βιασμού, της εξαναγκαστικής πορνείας και οποιασδήποτε άλλης μορφής άσεμνης επίθεσης.»

Πρόσθετο Πρωτόκολλο II (Ένοπλες Συρράξεις μη Διεθνούς Χαρακτήρα)

Άρ. 4 παρ. 2 (ε): «1. Όλα τα άτομα τα οποία δεν συμμετέχουν ενεργά ή έχουν παύσει να συμμετέχουν σε εχθροπραξίες, είτε υπέστησαν περιορισμό της ελευθερίας τους είτε όχι, δικαιούνται σεβασμού του προσώπου τους, της τιμής και των πεποιθήσεών τους...Σε κάθε περίπτωση θα τυγχάνουν ανθρωπιστικής μεταχείρισης χωρίς να ενεργούνται οποιεσδήποτε διακρίσεις εις βάρος τους...2. Χωρίς να θίγεται ο γενικός χαρακτήρας των παραπάνω, οι ακόλουθες πράξεις κατά των προσώπων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 είναι και παραμένουν απαγορευμένες καθ' οιονδήποτε χρόνο και τόπο [...] ε) η προσβολή της αξιοπρέπειας του ατόμου, και ειδικότερα η ταπεινωτική ή μειωτική μεταχείριση, ο βιασμός, ο εξαναγκασμός σε πορνεία και οποιαδήποτε μορφή άσεμνης επίθεσης.»

Άρ. 57: εγκαθίδρυση αρχής της αναλογικότητας, όπου, τα μέρη που συμμετάσχουν σε μία ένοπλη σύρραξη οφείλουν να μην προβαίνουν σε επιθέσεις αμάχων δυσανάλογες των στρατιωτικών στόχων.

Τα Διεθνή Στρατιωτικά Δικαστήρια μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Νυρεμβέργη & Τόκυο)

Καταρχάς, σημειώνεται απόπειρα εκδίκασης Γερμανών στρατιωτικών με το πέρας του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου για τη χρήση σεξουαλικής βίας σε πόλεις του Βελγίου, με παράλληλη ενσωμάτωση στη Συνθήκη των Βερσαλλιών, αλλά λόγω της μη σύστασης του Δικαστηρίου που η ίδια η Συνθήκη προέβλεπε, δεν ασκήθηκε περαιτέρω δίωξη. Η παραπομπή 45, εκ των 895, Γερμανών εγκληματιών πολέμου ενώπιον του Ανωτάτου Γερμανικού Δικαστηρίου του Reich (Leipzig) δεν επέφερε τιμωρία για τη χρήση σεξουαλικής βίας.

Χρήση σεξουαλικής βίας από τους Σοβιετικούς κατά την κατάληψη του Βερολίνου, με πολλές γυναίκες να αποστέλλονται εν συνεχεία στη Σιβηρία (δεν ασκήθηκε δίωξη είτε σε διεθνές είτε σε εσωτερικό επίπεδο, με εξαίρεση τη καταδίκη του Vasiliy Makarovich Konoon, ο οποίος κατηγορήθηκε για την τέλεση εγκλημάτων πολέμου και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, ως προς την συμμετοχή του στις δολοφονίες γυναικών στο Mazie Bati της Λιθουανίας)

Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο της Νυρεμβέργης: εμπειριστατωμένη διαπίστωση περί της μαζικής τέλεσης σεξουαλικών εγκλημάτων τα σεξουαλικά εγκλήματα δεν περιλήφθηκαν στον Καταστατικό Χάρτη του Δικαστηρίου και ιδιαίτερα στην κατηγορία των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, κατηγορία στην οποία θα μπορούσαν να περιληφθούν ως απάνθρωπες πράξεις εναντίον του αμάχου πληθυσμού.

Τα Διεθνή Στρατιωτικά Δικαστήρια μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Νυρεμβέργη & Τόκυο)

Ουσιαστική παρέμβαση τα Ειδικά Στρατιωτικά Δικαστήρια της Μεγάλης Βρετανίας, των ΗΠΑ και της Γαλλίας, στις ζώνες κατοχής, με βάση το Ν. 10 του 1945 του Συμμαχικού Συμβουλίου Ελέγχου (Control Council Law No 10) με εξουσιοδότηση των τακτικών γερμανικών δικαστηρίων για αντίστοιχες εκδικάσεις.

Κατά το Καταστατικό (άρ. 2 παρ. 1) τα σεξουαλικά εγκλήματα τιμωρούνταν ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και ειδικότερα, ο βιασμός, τα βασανιστήρια και άλλες απάνθρωπες πράξεις που διαπράττονταν εις βάρος κάθε άμαχου πληθυσμού, εν καιρώ πολέμου αλλά και ειρήνης. Η ατομική ποινική ευθύνη, δεν αφορούσε, πλέον, μόνο πράξεις στρατιωτικών αλλά και αντίστοιχες πράξεις που τελούνταν από πολίτες.

Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο για την Άπω Ανατολή (Τόκυο): ομοίως μη πρόβλεψη για δίωξη σεξουαλικών εγκλημάτων. Εξαίρεση η υπαγωγή ενώπιον του, του ζητήματος της κατάληψης της Nanking από τον Ιαπωνικό στρατό, 1937: 80.000 βιασμοί γυναικών με τιμωρία των διοικητών των Ιαπωνικών στρατιωτικών δυνάμεων για εγκλήματα πολέμου στο πλαίσιο της ευθύνης ανωτέρου, ως προς την τέλεση αξιόποινων πράξεων συνδεδεμένων με εγκλήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

Μη καταδίκη Ιαπώνων στρατιωτικών για τη δημιουργία σταθμών σεξουαλικής εκμετάλλευσης γυναικών (comfort women), ήτοι σύστημα σεξουαλικής δουλείας μέσω της εγκατάστασης σταθμών όπου διέμεναν περίπου 200.000 γυναίκες από τις χώρες που ήταν υπό την ιαπωνική κατοχή.

Εξαίρεση οι Αμερικανικές Στρατιωτικές Επιτροπές στην Ασία και τον Ειρηνικό (βλ. Yamashita, Muto [Φιλιππίνες])

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ΔΠΔΓ), το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα (ΔΠΔΡ) και το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρρα Λεόνε (ΕΔΣΛ)

Μετά τη Νυρεμβέργη και το Τόκυο, καταδείχθηκε κατέδειξε δυστοκία ως προς τη θέσπιση μόνιμου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, με γνώμονα ένα κοινό Κώδικα Διεθνών Εγκλημάτων-αδυναμία της ΕΔΔ.

Μεταψυχροπολεμικά, εγκαθίδρυση του ΔΠΔΓ, του ΔΠΔΡ και του ΕΔΣΛ. καθώς και άλλων μεικτών ή υβριδικών Δικαστηρίων (π.χ. Βοσνία, Καμπότζη και Ανατολικό Τιμόρ).

ΔΠΔΓ: Ψήφισμα υπ. αριθμ. 827/1993 ΣΑ ΟΗΕ. Αντιμετώπιση των σοβαρών παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που έλαβαν χώρα στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας από το 1991 και έπειτα, στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VII του Χάρτη του ΟΗΕ. Κατά την Έκθεση του Ειδικού Απεσταλμένου του ΟΗΕ (1999), το διάστημα 1992-1994, πάνω από 20.000 γυναίκες και ανήλικες υπήρξαν θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων.

ΔΠΔΡ: Ψήφισμα υπ. αριθμ. 955/1994 ΣΑ ΟΗΕ. Αντιμετώπιση των σοβαρών παραβιάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που επέφερε η γενοκτονία στη Ρουάντα για το διάστημα 01/01/1994 έως 31/12/1994 λόγω του ειδικού εμφυλίου πολέμου μεταξύ των φυλών Hutu και Tutsi. Μη προσδιοριζόμενος αριθμός θυμάτων σεξουαλικής βίας.

ΕΔΣΛ: Ψήφισμα υπ. αριθμ. 1315/2000 ΣΑ ΟΗΕ. Καινοτομία το ότι το ΕΔΣΛ δεν αποτελεί όργανο του ΟΗΕ καθώς, εφαρμόζει κανόνες Διεθνούς και εσωτερικού δικαίου. Εκτεταμένη χρήση σεξουαλικής βίας (Bombali, Kailahu, Kono και Freetown).

Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ)

Συνδιάσκεψη Ρώμης (1998) οδηγεί στην ίδρυση ενός μόνιμου δικαιοδοτικού μηχανισμού απονομής διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα διώκονται ποινικά σε μία πιο εκτεταμένη μορφή εν αντιστοιχία με το ΔΠΔΓ, το ΔΠΔΡ και το ΕΔΣΛ, αφού, η βία κατά των γυναικών, ή η διαφυλετική εγκληματικότητα (gender violence) αποτελεί όρο ο οποίος εισήχθη στο Καταστατικό της Ρώμης.

Αναθεωρητική Διάσκεψη Kampala (Uganda), αναφορά στο ζήτημα της προστασίας των θυμάτων της σεξουαλικής βίας.

Στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ, υπάγονται υποθέσεις από τη Δημοκρατία του Κονγκό, την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, την Ουγκάντα, το Σουδάν, τη Δημοκρατία της Κένυα, τη Λιβύη, την Ακτή Ελεφαντοστού, ενώ διεξάγει προκαταρκτικές έρευνες, μεταξύ άλλων, στο Μάλι, το Αφγανιστάν, τη Γουινέα, την Ουκρανία, την Κολομβία, τη Γεωργία, την Ονδούρα, την Κορέα αλλά και τη Νιγηρία.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα που συνιστούν γενοκτονία

- Τα σεξουαλικά εγκλήματα, εκ πρώτης όψεως, δεν περιλαμβάνονται ως αυτοτελή εγκλήματα που συνιστούν γενοκτονία. (βλ. Διεθνή Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας του 1948). Όπως ορίζεται στο άρ. 6 ΚατΔΠΔ:

«Για τους σκοπούς του παρόντος Καταστατικού, «γενοκτονία» σημαίνει οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις οι οποίες διαπράττονται με την πρόθεση καταστροφής, εν όλω ή εν μέρει, μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας ως τέτοιας: (α) Ανθρωποκτονία με πρόθεση μελών της ομάδας, (β) Πρόκληση βαρείας σωματικής ή διανοητικής βλάβης σε μέλη της ομάδας, (γ) Με πρόθεση επιβολή επί της ομάδας συνθηκών ζωής υπολογισμένων να επιφέρουν τη φυσική καταστροφή της εν όλω ή εν μέρει, (δ) Επιβολή μέτρων που σκοπεύουν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων εντός της ομάδας, (ε) Δια της βίας μεταφορά παιδιών της ομάδας σε άλλη ομάδα.»

Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της «εθνοκάθαρσης» (βλ. Υπόθεση Εφαρμογής της Σύμβασης για την Γενοκτονία [ΔΔ] = υφίστανται προφανείς ομοιότητες μεταξύ της πολιτικής που ασκείται κατά την τέλεση της γενοκτονίας και της πολιτικής της εθνοκάθαρσης. (Υπόθεση Vuckovic-Ανώτατο Δικαστήριο του Κοσσόβου, Υπόθεση Jorgic-Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας). Έτσι, η γενοκτονία αφορά κυρίως το συστηματικό τρόπο εξόντωσης της προστατευόμενης ομάδας, εν συγκρίσει με την εθνοκάθαρση, η οποία συνδέεται με την απομάκρυνση της ομάδος μέσα από την αποπομπή της από τη γεωγραφική της περιοχή και της πρόκλησης τρόμου. Αξιοσημείωτη η έννοια του «gendercide» από τους φεμινιστές.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα που συνιστούν γενοκτονία

Επιμέρους πράξεις:

Θανάτωση των μελών της ομάδας: φόνος που επήλθε από πράξη ή παράλειψη του κατηγορουμένου, με πρόθεση θανάτου ή πρόκληση σοβαρής σωματικής βλάβης, ο οποίος, θα έπρεπε να ήταν σε θέση να γνωρίζει ότι θα μπορούσε να οδηγήσει στην εκ προθέσεως ανθρωποκτονία του θύματος (Akayesu, Kambanda, ΔΠΔΡ). Πολλά θύματα θανατώθηκαν συνέπεια των πολλαπλών τραυμάτων ένεκα σεξουαλικής βίας ή θανατώθηκαν ύστερα από άσκηση σεξουαλικής βίας. Πράξεις βιασμού και σεξουαλικών εγκλημάτων εν γένει, είχαν ως σκοπό την πρόκληση βαριάς σωματικής ή διανοητικής βλάβης, κατέδειξαν το σκοπό της πρόκλησης φυσικού πόνου και εξευτελισμού, στο πλαίσιο της καταστροφής της ομάδας πριν την θανάτωση των μελών της στο πλαίσιο του ειδικού δόλου (dolus specialis).

Η πρόκληση σοβαρής βλάβης της σωματικής ή της διανοητικής ικανότητας των μελών της ομάδας: κάθε πράξη η οποία δύναται να προκαλέσει κάτι περισσότερο από μία μικρή εξασθένηση των φυσικών ή και των διανοητικών ικανοτήτων των μελών της ομάδας όπως επίσης και οι εγκληματικές πράξεις που στρέφονται κατά της ζωής και της υγείας της ομάδας, χωρίς ωστόσο η ζημία που επέρχεται να είναι κατ' ανάγκη μόνιμη και ανεπανόρθωτη. Σε κάθε περίπτωση όμως, θα πρέπει η πρόκληση σοβαρής ή διανοητικής βλάβης να είναι τέτοιας μορφής ώστε να απειλείται η εν όλω ή η εν μέρει καταστροφή της ομάδας.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα που συνιστούν γενοκτονία

Επιμέρους πράξεις:

Η πρόκληση σοβαρής βλάβης της σωματικής ή της διανοητικής ικανότητας των μελών της ομάδας: περαιτέρω, κρίθηκε ότι η πρόκληση σοβαρής βλάβης της σωματικής ή της διανοητικής ικανότητας συνδέεται με τις βλάβες εκείνες που προκαλούνται στις περιπτώσεις σωματικών ή ψυχολογικών βασανιστηρίων και κυρίως τις σοβαρές εκείνες βλάβες που στρέφονται κατά της υγείας του θύματος, χωρίς βέβαια να αποκλείεται η βλάβη να αφορά την ταυτόχρονη σωματική και τη διανοητική κατάσταση, βλάβες οι οποίες μπορεί να προκαλέσει παραμόρφωση ή οποιοδήποτε σοβαρό τραυματισμό στα εξωτερικά ή εσωτερικά ανθρώπινα όργανα ή τις αισθήσεις και οποιαδήποτε βαριά ψυχολογική βλάβη που προκαλείται στο θύμα μέσω της χρήσης απειλών, εκφοβισμού, φόβου κ.α, πράξεις οι οποίες ενέχουν την ειδική πρόθεση της εν όλω ή της εν μέρει καταστροφής της ομάδος, εμπεριέχοντας τις πράξεις των βασανιστηρίων, του βιασμού και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης (Υπόθεση Akayesu, Kayishema και Ruzindana, Gacumbitsi, Ntahobali, [ΔΠΔΡ] Karadzic and Mladic, Krstic, Stakic [ΔΠΔΓ]).

Η σκόπιμη επιβολή της ομάδας σε συνθήκες διαβίωσης που μπορούν να επιφέρουν την πλήρη ή τη μερική καταστροφή της: μορφές εκδήλωσης σεξουαλικής βίας οι οποίες μπορούν να προκαλέσουν σοβαρή σωματική βλάβη μπορούν να ταυτιστούν παράλληλα με τον όρο των συνθηκών ζωής από τη στιγμή που μπορούν να επιφέρουν τη φυσική εξόντωση μιας ομάδος.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα που συνιστούν γενοκτονία

Επιμέρους πράξεις:

Η σκόπιμη επιβολή της ομάδας σε συνθήκες διαβίωσης που μπορούν να επιφέρουν την πλήρη ή τη μερική καταστροφή της: νοείται και ως «αργός θάνατος» της ομάδας. Χαρακτηριστική περίπτωση η στοχοποιημένη μετάδοση του ιού HIV στις γυναίκες της φυλής των Tutsi με σκοπό την επιβολή ανάλογων συνθηκών.

Η επιβολή μέτρων που αποσκοπούν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων εντός της ομάδας: στην περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, ο αναγκαστικός διαχωρισμός ανδρών και γυναικών μουσουλμάνων αποτελούσε συστηματική πρακτική, γεγονός που συνεπαγόταν μία φυσική μείωση των γεννήσεων των γυναικών της ομάδας, λόγω της πολύμηνης απαγόρευσης επαφής με τους συζύγους τους. Η σεξουαλική βία που ασκήθηκε κατά των γυναικών, είχε ως άμεση συνέπεια την υπογονιμότητα τους ενώ αναφέρθηκε ότι υπήρξαν συνέπειες και στις περιπτώσεις των ανδρών θυμάτων λόγω του τραυματισμού των γεννητικών οργάνων τους. Σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, οι έγκυες γυναίκες κρατούνταν ώστε να μην μπορούν να προχωρήσουν σε άμβλωση, με αποτέλεσμα τα παιδιά τα οποία θα γεννιόνταν, να αποκτούσαν την σερβική εθνικότητα. Στη Ρουάντα, αναφέρονται πράξεις που αφορούν τον ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων, την πρακτική της στείρωσης, τον αναγκαστικό έλεγχο των γεννήσεων, τη χωριστή διαβίωση των φύλων όπως και την απαγόρευση των γάμων.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα που συνιστούν γενοκτονία

Επιμέρους πράξεις:

Η βίαιη μεταφορά παιδιών από μία ομάδα σε άλλη: αναφορά ιδίως στην Υπόθεση Akayesu (ΔΠΔΡ) όπου η επιβολή μέτρων η οποία αποσκοπεί στην παρεμπόδιση των γεννήσεων εντός της ομάδας, δύναται να ενσωματώνει και αυτομάτως τη μεταφορά παιδιών σε μία άλλη ομάδα. Ο όρος «βίαιη» δεν αναφέρεται αποκλειστικά σε άσκηση σωματικής βίας αλλά μπορεί να ενέχει την έννοια του εξαναγκασμού που προκαλείται από την απειλή ή τη χρήση βίας όπως και από εγγενή συναισθήματα όπως ο φόβος και η ψυχολογική πίεση.

Νομολογιακά, έχει καταδειχθεί ότι πολλοί ανήλικοι έχουν μεταφερθεί διά της βίας ώστε να υπηρετούν στις στρατιωτικές δυνάμεις. Οι ρόλοι για τις ανήλικες, σε αυτές τις περιπτώσεις, αφορούσαν τη χρήση τους σε στρατιωτικές επιχειρήσεις, σε θέσεις μαγείρων ή καθαριστριών, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις οι ανήλικες χρησιμοποιούνταν για σεξουαλική δουλειά και εκμετάλλευση

Η συγκεκριμένη χρησιμοποίηση των ανήλικων γυναικών είχε ως σκοπό είτε την αλλοίωση της εθνικής ομάδος της καταγωγής των θυμάτων, είτε με την ενδυνάμωση της φυλής των δραστών ή της ομάδος των στρατιωτών στους οποίους υπάγονταν μέσω της γέννησης τέκνων, ενώ δεν εξέλειψαν περιπτώσεις όπου οι ανήλικοι αφομοιώνονταν στην κουλτούρα της ομάδας που υπηρετούσαν, χάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την εθνική τους ταυτότητα.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Κατά το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας αφορούν ένα σύνολο ειδικών εγκληματικών πράξεων ως μέρος ενός ευρέως σχεδίου που συνδέεται με την άσκηση κρατικής πολιτικής. Σύμφωνα με το πλαίσιο αυτό, τα εγκλήματα αυτά μπορούν να τελεστούν από κρατικά όργανα είτε σε καιρό ειρήνης είτε σε καιρό πολέμου, με θύματα τόσο τους αμάχους όσο και τα άτομα εκείνα που δεν συμμετέχουν ενεργά στις εχθροπραξίες.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα καθορίζονται, εν συνόλω, στο άρ. 7 ΚατΔΠΔ:

«1. Για τους σκοπούς του παρόντος Καταστατικού, «έγκλημα κατά της ανθρωπότητας» σημαίνει οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις όταν διαπράττεται ως μέρος ευρείας και συστηματικής επίθεσης που κατευθύνεται κατά οποιουδήποτε αμάχου πληθυσμού, εν γνώσει της επίθεσης: (α) Ανθρωποκτονία με πρόθεση (β) Εξόντωση, (γ) Υποδούλωση, (δ) Εκτόπιση ή βίαιη μετακίνηση πληθυσμού, (ε) Φυλάκιση ή άλλη σοβαρή στέρηση της σωματικής ελευθερίας..., (στ) Βασανιστήρια, (ζ) Βιασμός, γενετήσια δουλεία, εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη, εξαναγκασμός σε στέρηση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας παρόμοιας βαρύτητας, (η) Δίωξη κατά οποιασδήποτε αναγνωρίσιμης ομάδας ή κοινότητας για λόγους πολιτικούς, φυλετικούς, εθνικούς, εθνοτικούς, πολιτιστικούς, θρησκευτικούς ή λόγους φύλου...(θ) Βίαιη εξαφάνιση προσώπων, (ι) Φυλετικός διαχωρισμός, (κ) Άλλες απάνθρωπες πράξεις παρόμοιου χαρακτήρα οι οποίες με πρόθεση προκαλούν μεγάλο πόνο ή βαριά σωματική βλάβη ή βαριά βλάβη της διανοητικής ή σωματικής υγείας.»

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Επιμέρους πράξεις:

Υποδούλωση:

Το κυριότερο στοιχείο της υπόστασης του εγκλήματος της υποδούλωσης ως εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας συμπίπτει με το έγκλημα της σεξουαλικής δουλείας. Περιλαμβάνει πράξεις που αφορούν την καταναγκαστική εργασία, την εξαναγκαστική τέλεση γάμων, την σωματεμπορία γυναικών και ανηλίκων όπως και την καταναγκαστική πορνεία. Δίωξη μπορεί να ασκηθεί και για την υποδούλωση γυναικών, σε συνθήκες οιονεί δουλείας και άμεσης διάκρισης, με σκοπό την παροχή και την άσκηση σεξουαλικής δραστηριότητας.

Χαρακτηριστική η Υπόθεση Kunarac Kovac and Vukovic (ΔΠΔΓ) όπου διαπιστώθηκε παράνομος εγκλεισμός γυναικών σε διάφορα κέντρα και στρατόπεδα συγκεντρώσεως, οι οποίες, διαβιώντας σε άσχημες συνθήκες, χρησιμοποιούνταν, ως επί το πλείστον, για σεξουαλικούς σκοπούς, και ιδιαίτερα για την τέλεση βιασμών.

Σημειωτέον ότι το σημείο επαφής που αποδίδει τον πυρήνα του εγκλήματος είναι η τέλεση αξιόποινων πράξεων και μεθόδων από την πλευρά του θύτη οι οποίες συνάδουν με την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας πάνω στο θύμα που συνοδεύονται, συνήθως, από την παράλληλη τέλεση αξιόποινων σεξουαλικών πράξεων.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Επιμέρους πράξεις:

Βασανιστήρια:

Άρ. 7 παρ. 2 (ε) ΚατΔΠΔ: αναφέρεται ότι βασανιστήρια:

«...σημαίνει τη με πρόθεση πρόκληση έντονου πόνου ή δοκιμασίας, σωματικών ή ψυχικών επί προσώπου που τελεί υπό την κράτηση ή υπό τον έλεγχο του κατηγορουμένου. Τα βασανιστήρια δεν περιλαμβάνουν πόνο ή δοκιμασία που προκύπτει μόνον ή είναι σύμφυτος ή είναι δυνατόν να προκύψει από την επιβολή νόμιμων κυρώσεων.»

Άρ. 1 παρ. 1 Σύμβασης των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (1984):

«...κάθε πράξη με την οποία, σωματικός ή ψυχικός πόνος ή έντονη οδύνη επιβάλλονται με πρόθεση σε ένα πρόσωπο, με σκοπό ιδίως να αποκτηθούν από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο πληροφορίες ή ομολογίες, να τιμωρηθεί για μία πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο ότι την έχει διαπράξει, να εκφοβισθεί ή να εξαναγκασθεί αυτός ή τρίτο πρόσωπο, ή για κάθε άλλο λόγο που βασίζεται σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής, εφόσον ένας τέτοιος πόνος ή οδύνη επιβάλλονται από δημόσιο λειτουργό ή κάθε άλλο πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υποκίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του. Δεν περιλαμβάνονται ο πόνος ή η οδύνη που προέρχονται μόνο από πράξεις συμφυείς ή παρεμπόπτουσες προς νόμιμες κυρώσεις.»

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Επιμέρους πράξεις:

Βασανιστήρια:

Νομολογιακά, υπεδείχθη ότι ο ορισμός της Συμβάσεως αποτελεί μία ερμηνευτική οδό και όχι μία λύση ουσίας.

Kunarac, Kovac and Vukovic (ΔΠΔΓ): κατέληξε ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος των βασανιστηρίων απαιτούνται τρεις ειδικοί παράμετροι: (1) πρόκληση έντονου πόνου ή πρόκληση σωματικής ή διανοητικής βλάβης από πράξη ή από παράλειψη, (2) η πράξη ή παράλειψη να τελείται με δόλο και (3) θα πρέπει η πράξη ή η παράλειψη να αποσκοπεί στην απόσπαση πληροφοριών ή ομολογίας μέσω της τιμωρίας ή του εκφοβισμού ή του εξαναγκασμού του θύματος. [βλ. Υπόθεση Furundzija (ΔΠΔΓ) που προσέθεσε την έννοια του εξευτελισμού.]

Έτσι, νομολογιακά, δεν υφίσταται σημασία από ποιο πρόσωπο τελέστηκε η συγκεκριμένη ειδεχθής πράξη αλλά τι αποτέλεσμα είχε η τέλεσή της για το ίδιο το θύμα.

Άρα, η σεξουαλική βία μπορεί να ενταχθεί στο πλαίσιο τέλεσης βασανιστηρίων από τη στιγμή που προκαλεί έντονο πόνο, σωματικό ή διανοητικό ή και των δύο ταυτόχρονα και εμπίπτει τόσο ως προς την προϋπόθεση της εποπτείας όσο και ως προς εκείνη του ελέγχου εκ μέρους του δράστη, περιλαμβανομένων και περιπτώσεων εγκλεισμού του θύματος σε χώρο όπου δεν υφίσταται δυνατότητα διαφυγής.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Επιμέρους πράξεις:

Βιασμός:

Ελλείπει ορισμού, νομολογιακά αναφέρθηκαν τρεις ορισμοί με αντίστοιχες προσεγγίσεις:

Υπόθεση Akayesu (ΔΠΔΡ): σεξουαλική διείσδυση στο σώμα ενός ατόμου κάτω από συνθήκες καταναγκασμού, η οποία περιλαμβάνει το βιασμό και άλλα εγκλήματα παρεμφερούς φύσεως, γεγονός που δύναται να προκαλέσει, περαιτέρω, βλάβες στο θύμα, σωματικού και πνευματικού τύπου, ενώ μπορεί να αφορά και την εισαγωγή ξένων αντικειμένων στο σώμα του θύματος. (εύλογη έλλειψη αναφοράς στην έννοια της συναίνεσης)

Υπόθεση Furundzija (ΔΠΔΓ) διακεκριμένη σεξουαλική επίθεση λόγω του ότι τελείται κατά την περίοδο ενόπλων συγκρούσεων. Για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος, απαιτείται να υφίσταται σεξουαλική διείσδυση στον κόλπο ή τον πρωκτό του θύματος από το πέος του δράστη ή από ξένο αντικείμενο το οποίο χρησιμοποιήθηκε από το δράστη, εξαναγκασμού σε πεολειχία όπως και χρήση εξαναγκασμού, χρήση βίας ή απειλής ενάντια στο θύμα ή τρίτο πρόσωπο.

Υπόθεση Kunarac, Kovac and Vukovic (ΔΠΔΓ): οπτική του εγκλήματος του βιασμού ως παραβίασης της σεξουαλικής αυτονομίας του θύματος, εις γνώση του δράστη, και ύπαρξη κατάστασης καταναγκασμού λόγω ενόπλων συρράξεων όπως και κάθε είδους εγκλεισμού αποκλείει την ύπαρξη συναίνεσης.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Επιμέρους πράξεις:

Γενετήσια δουλεία:

περιλαμβάνει πράξεις που συνδέονται, ιδίως, με το δικαίωμα της κυριότητας επί ενός ή περισσότερων προσώπων και την πρόκληση σε ένα ή περισσότερα πρόσωπα του εξαναγκασμού σε συμμετοχή σε μία ή περισσότερες σεξουαλικές πράξεις. Περιλαμβάνει πράξεις που αφορούν καταναγκαστική εργασία, την υπαγωγή ενός ή περισσότερων ατόμων σε καθεστώς δουλείας, την τέλεση αναγκαστικών γάμων, την αναγκαστική πορνεία αλλά και τη σεξουαλική εκμετάλλευση ανηλίκων. Χαρακτηριστική η Υπόθεση AFRC (ΕΔΣΛ) περί συστηματικής απαγωγής γυναικών και ανηλίκων από τις οικίες τους για την αναγκαστική τέλεση γάμων με τους στρατιώτες των δυνάμεων των ανταρτών.

Εξαναγκασμός σε πορνεία:

εξαναγκασμός σε συμμετοχή ενός ή περισσότερων προσώπων σε πράξεις σεξουαλικού χαρακτήρα με την απειλή ή χρήση βίας και μέσω της απειλής, της κράτησης, της ψυχολογικής πίεσης ή της κατάχρησης εξουσίας και εντός ενός περιβάλλοντος καταπίεσης, δεδομένης της ανικανότητας των θυμάτων προς αντίδραση, χωρίς να αποκλείεται η χρηματική ή ωφελιμιστική χρήση των θυμάτων από το δράστη για πράξεις που σχετίζονται με πράξεις γενετήσιας βίας.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Επιμέρους πράξεις:

Εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη:

νοείται ο εξαναγκασμός μιας ή περισσότερων γυναικών, μέσω παράνομης κράτησης, σε εγκυμοσύνη, με αποτέλεσμα να επηρεαστεί η εθνοτική σύνθεση ενός πληθυσμού ή μέσω οποιαδήποτε άλλης ενέργειας που αποτελεί σοβαρή παραβίαση των αρχών του Διεθνούς Δικαίου

Εξαναγκασμός σε στέρηση:

απαιτείται η διά της βίας, και χωρίς συναίνεση, αποστέρηση σε ένα ή περισσότερα πρόσωπα της βιολογικής αναπαραγωγικής ικανότητάς τους και η συμπεριφορά του δράστη να μην δικαιολογείται εξαιτίας ιατρικών λόγων ή νοσηλείας. Περιλαμβάνει, παράλληλα, την τέλεση βιασμού, όπου δύναται να προκαλέσει επιβλαβείς συνέπειες στο θύμα με τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργηθεί πρόβλημα στα αναπαραγωγικά του όργανα, και επομένως, να επηρεαστεί εις βάθος και η βιολογική αναπαραγωγική του ικανότητα.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

Επιμέρους πράξεις:

Άλλες μορφές γενετήσιας βίας παρόμοιας βαρύτητας:

πράξεις κατά τις οποίες ο δράστης τέλεσε αξιόποινη πράξη σεξουαλικού χαρακτήρα, μη συμπεριλαμβανομένων στις παραπάνω κατηγορίες, κατά ενός ή περισσότερων προσώπων ή εξανάγκασε ένα ή περισσότερα πρόσωπα να συμμετάσχουν σε πράξεις σεξουαλικού χαρακτήρα διά της βίας ή διά της απειλής χρήσης βίας ή διά του εξαναγκασμού, που μπορεί να προκληθεί με το φόβο της άσκησης βίας, της απειλής, της κράτησης, του ψυχολογικού καταναγκασμού ή της κατάχρησης εξουσίας μέσω της αξιοποίησης καταναγκαστικού περιβάλλοντος, στο οποίο το άτομο ή τα άτομα αδυνατούν να παρέχουν συναίνεση για οποιαδήποτε πράξη σεξουαλικής φύσεως που τελείται εις βάρος τους, ενώ, βάσει της αντικειμενικής υποστάσεως, είναι δεδομένο ότι ο δράστης γνώριζε ή ήταν σε θέση να γνωρίζει τη σοβαρότητα των συνεπειών του αναφορικά με τις εγκληματικές πράξεις που τέλεσε.

Εντάσσονται και πράξεις για τις οποίες δεν απαιτείται σεξουαλική επαφή και συνδέονται με την έννοια του εξευτελισμού, π.χ. εξαναγκασμό σε γύμνωση, ακρωτηριασμό ή τραυματισμό των γεννητικών οργάνων, σεξουαλική παρενόχληση, έκθεση γεννητικών οργάνων σε στύλο, εισαγωγή ξένων αντικειμένων στα γεννητικά όργανα νεκρής κτλ

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα πολέμου

Τα εγκλήματα πολέμου αποτελούν παραβιάσεις τόσο του εθιμικού Διεθνούς Δικαίου όσο και των Διεθνών Συμβάσεων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, πράξεις οι οποίες θεμελιώνουν την ατομική ποινική ευθύνη, πέραν από τη διεθνή ευθύνη που υπέχει το κράτος για διεθνείς ή μη ένοπλες συρράξεις.

Τα σεξουαλικά εγκλήματα στο πλαίσιο των σοβαρών παραβιάσεων των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949:

Βασανιστήρια ή απάνθρωπη μεταχείριση, συμπεριλαμβανομένων βιολογικών πειραμάτων:

τα σεξουαλικά εγκλήματα πληρούν τις προϋποθέσεις για να στοιχειοθετήσουν βασανιστήρια, αφού δύναται να προκαλέσουν εκτεταμένο σωματικό ή ψυχολογικό πόνο στο θύμα με τις πράξεις σεξουαλικής βίας να αποσκοπούν στην πρόκληση βλάβης τόσο στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια όσο και τη σωματική ακεραιότητα, με ορισμένο διακριτό όριο όσον αφορά την απάνθρωπη μεταχείριση.

Η με πρόθεση πρόκληση μεγάλου πόνου ή σοβαρής βλάβης, σωματικής ή ψυχικής: ο βιασμός και η σεξουαλική βία μπορούν να προκαλέσουν μεγάλο πόνο ή σοβαρή σωματική ή ψυχική βλάβη, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι η ψυχική βλάβη δύναται να είναι μεγαλύτερη σε περιπτώσεις ιδιαίτερων κοινωνικών και πολιτισμικών συνθηκών (Celebici ,Tadic, ιδίως για τι περιπτώσεις τραυματισμού γεννητικών οργάνων ανδρών)

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα πολέμου

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων που εφαρμόζονται στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις:

Προσβολές κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ιδιαιτέρως ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση:

αφορά την τέλεση εγκλημάτων που θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την υιοθέτηση ταπεινωτικής ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, με γνώμονα ότι η τελεσθείσα πράξη χαρακτηρίζεται από τέτοια ένταση ώστε να αναγνωρίζεται ότι υπερβαίνει τα όρια της προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, διακριτή όμως από την προσβολή της αξιοπρέπειας που συνθέτει το έγκλημα των βασανιστηρίων.

Βιασμός, γενετήσια δουλεία, εξαναγκασμός σε πορνεία, εγκυμοσύνη, στείρωση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας που αποτελεί σοβαρή παραβίαση των Συμβάσεων της Γενεύης: βλ. Υπόθεση Furundzija όπου αναφέρθηκε ότι η απαγόρευση του βιασμού και της σεξουαλικής κακοποίησης αποτελούν κανόνα που υπαγορεύεται από γενικές αρχές του Διεθνούς Δικαίου και βρίσκει την εφαρμογή του σε οποιαδήποτε ένοπλη σύρραξη, επιφέροντας, παράλληλα, την αντίστοιχη θεμελίωση της ατομικής ποινικής ευθύνης

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα πολέμου

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων που εφαρμόζονται στις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις:

Οι σοβαρές παραβιάσεις του Κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949:

πρέπει να στρέφονται κατά προσώπων που δεν λαμβάνουν ενεργά μέρος στην ένοπλη σύρραξη, μεταξύ αυτών και προσώπων που κατέθεσαν τα όπλα και εκείνων που ετέθησαν εκτός μάχης, λόγω ασθένειας, τραυμάτων, κράτησης ή άλλης αιτίας. Οι παραβάσεις αυτές συνίστανται σε:

- (i) Βία ασκούμενη κατά της ζωής και του προσώπου, ιδίως κάθε είδους ανθρωποκτονία με πρόθεση, ακρωτηριασμός, απάνθρωπη μεταχείριση και βασανιστήρια.
- (ii) Προσβολές κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ιδιαίτερα η ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση.
- (iii) Σύλληψη ομήρων.
- (iv) Η επιβολή καταδικών και οι εκτελέσεις χωρίς προηγούμενη δικαστική απόφαση εκδοθείσα από κανονικά συσταθέν δικαστήριο, η οποία θα παρέχει όλες τις δικαστικές εγγυήσεις που αναγνωρίζονται ως απαραίτητες.»

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως εγκλήματα πολέμου

Τα σεξουαλικά εγκλήματα ως σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων που εφαρμόζονται στις μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις:

Βία ασκούμενη κατά της ζωής και του προσώπου, ιδίως κάθε είδους ανθρωποκτονία με πρόθεση, ακρωτηριασμός, απάνθρωπη μεταχείριση και βασανιστήρια:

η έννοια της απάνθρωπης μεταχείρισης όσο και η έννοια των βασανιστηρίων, ταυτίζονται με την έννοια που παρατίθεται στη διάταξη του Κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης δύναται να συνδεθούν άρρηκτα με περιπτώσεις τέλεσης σεξουαλικών εγκλημάτων. (ιδίως ενώπιον του ΔΠΔΓ όπως π.χ. Haradinaj, Balaj, Brahimaj, Delic, Martić, Celebici, Blaskić κ.α.)

Προσβολές κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ιδιαίτερα η ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση: πολλαπλές περιπτώσεις άσκησης ή απόπειρας άσκησης σεξουαλικής βίας οι οποίες καταδεικνύονται νομολογιακά.

Βιασμός, γενετήσια δουλεία, εξαναγκασμός σε πορνεία, εγκυμοσύνη, στείρωση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας που αποτελεί σημαντική παραβίαση του Κοινού Άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης:

Αποτίμηση

Η τέλεση σεξουαλικών εγκλημάτων κατά την περίοδο ενόπλων συρράξεων αποτελεί μία ειδεχθή πραγματικότητα.

Η τελευταία εικοσαετία έχει καταδείξει τη μεγάλη συμβολή του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου σχετικά με τη διεθνοποίηση της σεξουαλικής βίας και την τυποποίησή της σε διεθνή εγκλήματα, εκτός από το έγκλημα του βιασμού, ως κατά κόρον σεξουαλικού εγκλήματος, ανάγοντας πολλές άλλες εγκληματικές πράξεις σε διεθνή εγκλήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

Μέγιστη συμβολή των *ad hoc* Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων, του ΕΔΣΛ αλλά και του ΔΠΔ με αποφάσεις-σταθμούς για τη δίωξη της σεξουαλικής βίας στις ένοπλες συρράξεις. Αποσαφήνιση του μέχρι πρότινος ασαφούς κανονιστικού πλαισίου για τη σεξουαλική βία = προαγωγή της οικουμενικής αποδοχής των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας ως διεθνών εγκλημάτων, υπερβαίνοντας την παλαιά αντίληψη περί της ατιμώρητης προσβολής της γενετήσιας σφαίρας.

Σύνδεση της σεξουαλικής βίας με όλες τις προβλεπόμενες κατηγορίες διεθνών εγκλημάτων στα Καταστατικά των Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων υπό μία διπλή οπτική = τυποποίηση των προσβολών της γενετήσιας αξιοπρέπειας ως εγκλημάτων συνδεόμενων με τη γενοκτονία, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και τα εγκλήματα πολέμου και νομολογιακή προσέγγιση και ανάλυση των παραπάνω εγκληματικών κατηγοριών υπό το πρίσμα των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας στο εσωτερικό δίκαιο.

Αποτίμηση

Τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν υποθέσεις όπου η ειδεχθής χρήση σεξουαλικής βίας υπήρξε, σε μεγάλο βαθμό, βασικό γνώρισμα μιας ένοπλης σύρραξης. Η κρίση των δικαστηρίων στις περιπτώσεις αυτές υπήρξε, αδιαμφισβήτητα, καταλυτική ως προς τη δημιουργία ενός νομολογιακού πλαισίου για υποθέσεις που θα ανέκυπταν στο πλαίσιο της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης.

Ιδιαίτερη σημασία δίδεται στην προστασία των θυμάτων τους, δεδομένης της ιδιαιτερότητας της κατάστασης στην οποία αυτά περιέρχονται. Το σημαντικό ερώτημα στην περίπτωση αυτή είναι αν το ΔΠΔ θα συνεχίσει να αντιμετωπίζει, στα πλαίσια της καταστατικής και νομολογιακής του προσέγγισης, τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας βίας στο βαθμό που τους αναλογεί, δεδομένου του ειδεχθούς χαρακτήρα τους αλλά και των ιδιαίτερων αναγκών των θυμάτων.

Τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια, και ιδιαίτερα το ΔΠΔ, φαίνεται να λαμβάνουν υπόψη τη σοβαρότητα των εγκλημάτων αυτών και την ανάγκη προστασίας που χρήζουν τα θύματα. Γι' αυτό το λόγο, απαιτείται να πραγματοποιηθεί ορθή και πλήρης εφαρμογή των ρυθμίσεων που προβλέπει το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο για την αντιμετώπιση της ατιμωρησίας των υπευθύνων. Η παραπάνω θέση ενισχύεται από το γεγονός ότι κάθε κράτος είναι υπεύθυνο για την ενημερωμένη, πλήρη και αμερόληπτη εφαρμογή των διεθνών του υποχρεώσεων.

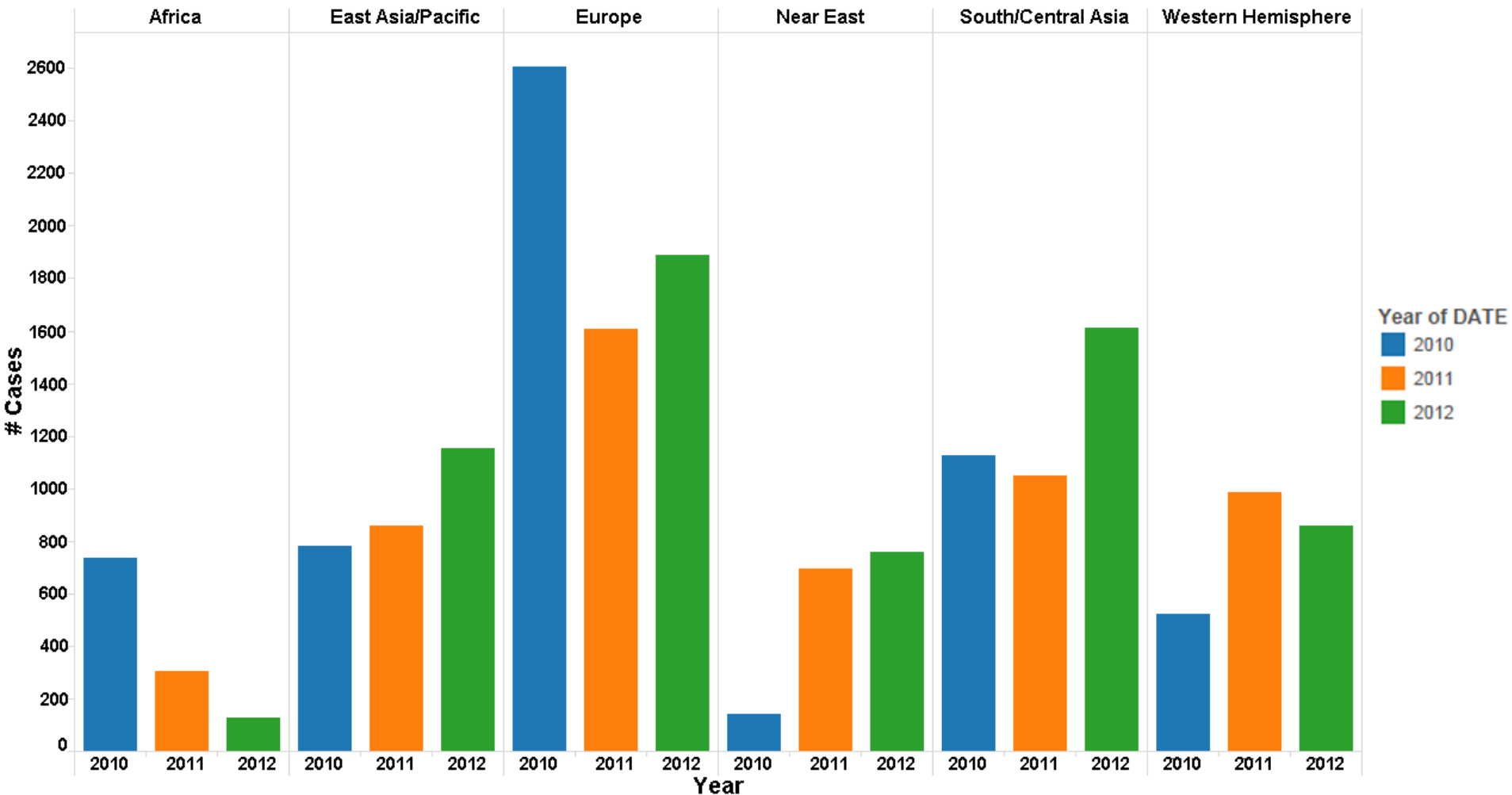
Δίκτυα σωματεμπορίας

Άλλες μορφές γενετήσιας βίας παρόμοιας βαρύτητας:

πράξεις κατά τις οποίες ο δράστης τέλεσε αξιόποινη πράξη σεξουαλικού χαρακτήρα, μη συμπεριλαμβανομένων στις παραπάνω κατηγορίες, κατά ενός ή περισσότερων προσώπων ή εξανάγκασε ένα ή περισσότερα πρόσωπα να συμμετάσχουν σε πράξεις σεξουαλικού χαρακτήρα διά της βίας ή διά της απειλής χρήσης βίας ή διά του εξαναγκασμού, που μπορεί να προκληθεί με το φόβο της άσκησης βίας, της απειλής, της κράτησης, του ψυχολογικού καταναγκασμού ή της κατάχρησης εξουσίας μέσω της αξιοποίησης καταναγκαστικού περιβάλλοντος, στο οποίο το άτομο ή τα άτομα αδυνατούν να παρέχουν συναίνεση για οποιαδήποτε πράξη σεξουαλικής φύσεως που τελείται εις βάρος τους, ενώ, βάσει της αντικειμενικής υποστάσεως, είναι δεδομένο ότι ο δράστης γνώριζε ή ήταν σε θέση να γνωρίζει τη σοβαρότητα των συνεπειών του αναφορικά με τις εγκληματικές πράξεις που τέλεσε.

Υποθέσεις σωματεμπορίας

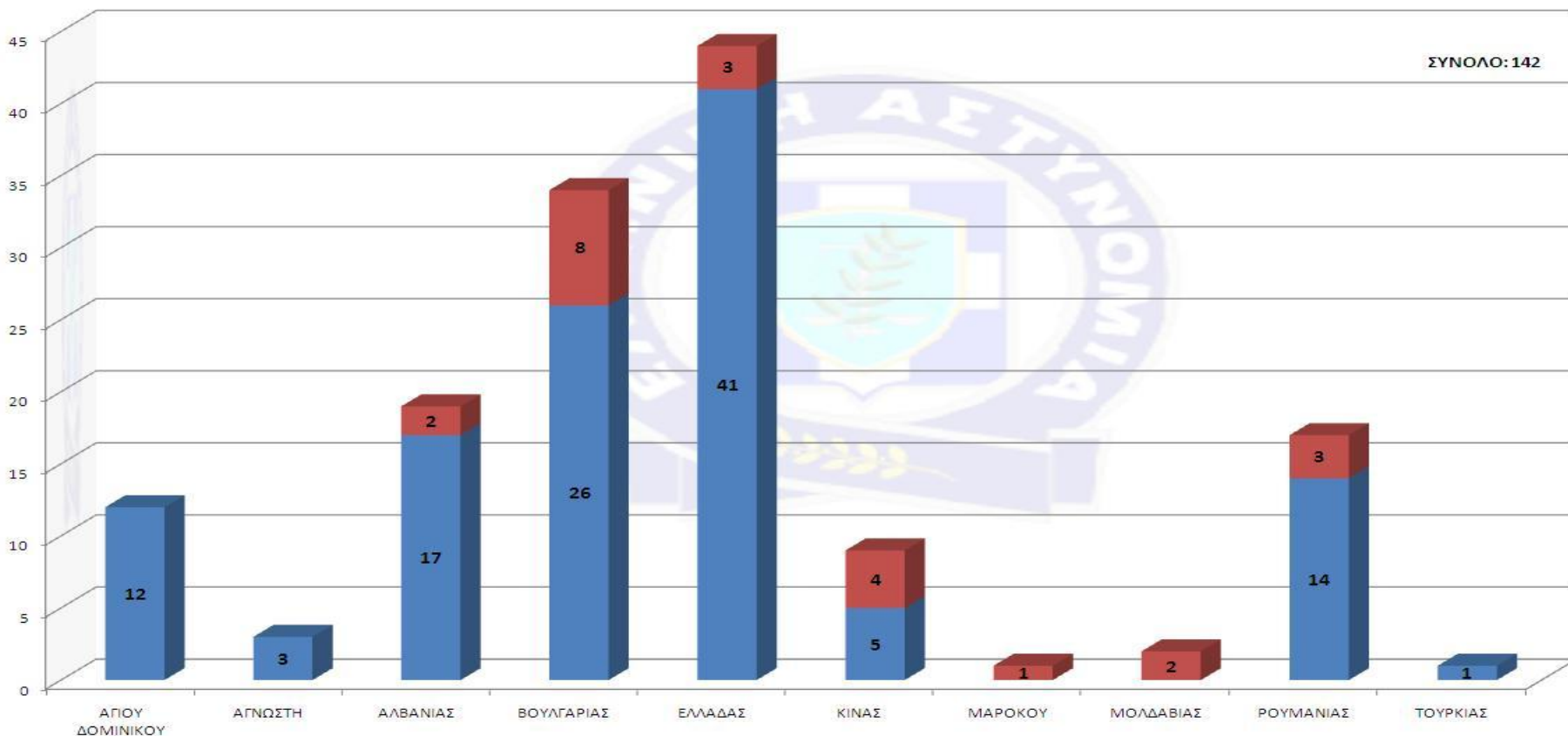
Number of Human Trafficking Cases by Region (Source: IOM)

Υποθέσεις σωματεμπορίας

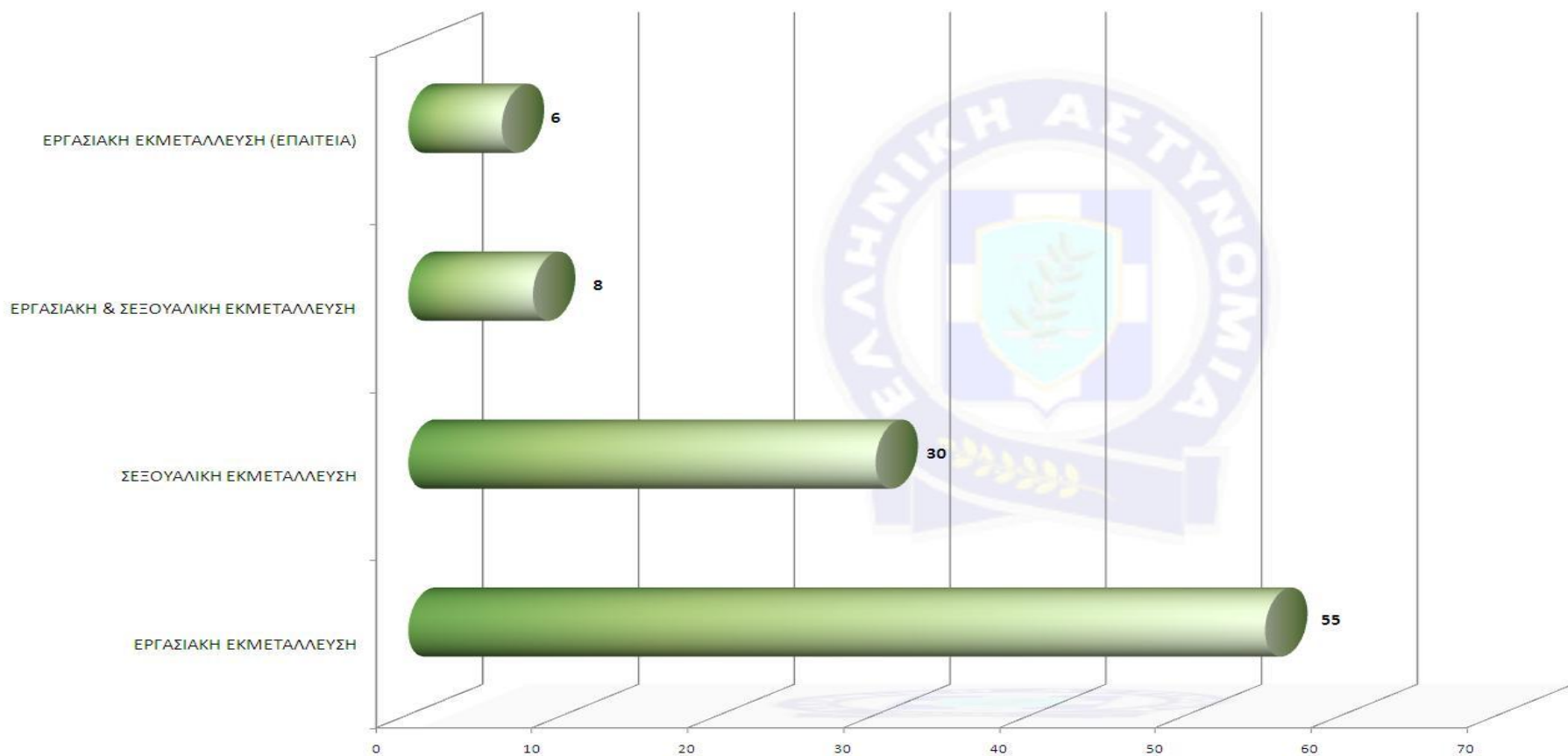
ΔΡΑΣΤΕΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΕΜΠΟΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ 2013

■ ΑΝΔΡΕΣ ■ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Υποθέσεις σωματεμπορίας

ΣΥΝΟΛΟ ΘΥΜΑΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Τα εμπλεκόμενα πρόσωπα: Θύτης, Θύμα, Πελάτης

Ο θύτης:

Άρ. 323 παρ. 1-2 (περί εμπορίου δούλων) και άρ. 351 παρ. 1-2 (περί σωματεμπορίας) ΠΚ.:

«1. Όποιος για να εξυπηρετήσει την ακολασία άλλων: α) προσλαβαίνει ή παρασύρει, έστω και με τη συναίνεσή της, ανήλικη γυναίκα με σκοπό την πορνεία, β) με τη βία, με απατηλά μέσα, με απειλές, με επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας ή με κάθε άλλο εξαναγκαστικό μέσο προσλαμβάνει ή παρασύρει ενήλικη γυναίκα με σκοπό την πορνεία, γ) με τα προαναφερόμενα μέσα κατακρατεί παρά τη θέλησή της σε οίκο ανοχής μια γυναίκα ή την εξαναγκάζει να παραδοθεί σε πορνεία τιμωρείται με φυλάκιση ενός έτους μέχρι τριών ετών κι με χρηματική ποινή αν δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης αξιόποινης πράξης.»

Από την εκτενή αυτή αντικειμενική υπόσταση, η πράξη προσβολής του εννόμου αγαθού είναι η πρόσληψη, η μεταφορά, η προώθηση, η παρακράτηση, η υπόθαλψη, η παράδοση ή η παραλαβή από άλλο πρόσωπο με την χρήση συγκεκριμένων μέσων.

Δράστες: είτε οργανωμένα κυκλώματα με επαφές και διασυνδέσεις (διεθνείς σωματέμποροι) είτε μεμονωμένα άτομα που διακινούν μικρό αριθμό γυναικών, αλλά εξαρτώμενα από τα οργανωμένα (τοπικοί μεσάζοντες)

Μέθοδοι προσέγγισης: αγγελίες με προσφορά υψηλού ημερομισθίου, στρατολόγηση από χαμηλά κοινωνικά στρώματα, αγγελία μέσω γραφείων συνοικεσίων, στρατολόγηση μέσω διαδικτύου, αγορά από την ίδια την οικογένεια, απαγωγή.

Μέθοδοι εξαναγκασμού των θυμάτων: κατακράτηση ταξιδιωτικών εγγράφων, εκμετάλλευση λήξης της θεώρησης εισόδου ή της παράνομης εισόδου του θύματος, ομηρία προς αποπληρωμή των χρεών, άσκηση σωματικής βίας συνοδευόμενης από βιασμό, αναγκαστική εκπόρνευση, αναγκαστική εργασία, εθισμός μέσω εξαναγκαστικής χρήσης ναρκωτικών ουσιών, απειλές για τα εναπομείναντα μέλη της οικογενείας στη χώρα προέλευσης.

Τα εμπλεκόμενα πρόσωπα: Θύτης, Θύμα, Πελάτης

Το θύμα:

Χαρακτηριστικά: **α)** ανυπαρξία συναίνεσης ή πάντως ύπαρξη αλλοιωμένης συναίνεσης και **β)** το στοιχείο της εκμετάλλευσης.

Με βάση το άρ. 351 ΠΚ, τα θύματα της σωματεμπορίας διακρίνονται σε:

α) τα «απλώς θύματα» (εξαναγκασμός βάσει του άρ. 351 παρ.1 ΠΚ)

β) τα ευάλωτα θύματα τα οποία παρασύρονται με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων (άρ. 351 παρ.2 ΠΚ)

γ) τα ιδιαιτέρως ευάλωτα θύματα, που είναι οι ανήλικοι (άρ. 351 παρ.4(α) ΠΚ)

δ) τα θύματα που χαρακτηρίζονται από πνευματική αδυναμία ή κουφότητα (άρ. 351 παρ.4(α) ΠΚ)

ε) τα θύματα που έχουν σχέση συγγένειας ή εξάρτησης με τον δράστη (άρ. 351 παρ.4(β) ΠΚ)

Στάδια προστασίας του θύματος: **α) εντοπισμός**, **β) αναγνώριση ως θύμα** (εισαγγελικές-δικαστικές αρχές), **γ) ιατρική και ψυχολογική υποστήριξη** (ΕΚΑΚΒ, Κέντρα Συμβουλευτικής Υποστήριξης, ΜΚΟ), **δ) φιλοξενία σε ξενώνα έως 3 μήνες** (ΕΚΑΚΒ, Υπουργείο Υγείας, ΜΚΟ), **ε) νομική στήριξη** (συνεργασία με Δικηγορικούς Συλλόγους), **στ) διοικητική στήριξη** (ζητήματα διεκπεραίωσης εγγράφων), **ζ) παραμονή στην Ελλάδα** (εργασιακή/κοινωνική ένταξη), **η) εθελούσιος επαναπατρισμός** (χρηματοδότηση Υπουργεία και ΔΟΜ), **θ) υποστήριξη στις χώρες προελεύσεως** (προγράμματα επανεντάξεως)

Τα εμπλεκόμενα πρόσωπα: Θύτης, Θύμα, Πελάτης

Ο πελάτης:

Τελικός σύνδεσμος προερχόμενος από όλες τις κοινωνικοοικονομικές τάξεις και όλες τις ηλικίες.

Υφίστανται τρεις κατηγορίες:

α) Πυρηνικός πελάτης: σταθερή συχνότητα και τακτικότητα

β) Περιφερειακός πελάτης: συχνότητα μήνα/έτους

γ) Δορυφορικός πελάτης: πιο σπάνια συχνότητα

Η πράξη του πελάτη μοιάζει να είναι συμμετοχική (τελικός καταναλωτής) που χρηματοδοτεί την σωματεμπορία και τις σεξουαλικές υπηρεσίες.

Χωρίς τον πελάτη δεν υφίσταται σωματεμπορία, αλλά οι πελάτες δεν αντιλαμβάνονται το μέγεθος της ευθύνης τους, ενώ υφίστανται πελάτες που επιθυμούν να τελούν ασελγείς πράξεις με θύματα σωματεμπορίας, σκεπτόμενοι ότι το θύμα, υπό καθεστώς φόβου, θα ικανοποιήσει κάθε επιθυμία τους.

Νομοθετικό καθεστώς

ΟΗΕ:

Σύμβαση περί Καταστολής της Εμπορίας Προσώπων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων (1950)

Σύμβαση ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) επιδιώκει την προστασία των ανηλίκων, συμπεριλαμβανομένου του ζητήματος της εμπορίας ανθρώπων

Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό την Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών (Πρωτόκολλο του Παλέρμο) που προσαρτήθηκε στη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος (2003). Περαιτέρω, η Σύμβαση περιλαμβάνει το Πρωτόκολλο ενάντια στη Λαθρεμπορία των Μεταναστών μέσω Ξηράς, Αέρος και Θάλασσας, και το Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Παράνομης Κατασκευής και Διακίνησης Πυροβόλων Όπλων, Μερών και Εξαρτημάτων τους και Πυρομαχικών.

Συμβούλιο της Ευρώπης:

Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων/Σύμβαση της Βαρσοβίας (2005)

Η εν λόγω δίδει βάση στην προστασία των θυμάτων εν αντιθέσει με το Πρωτόκολλο του Παλέρμο που δίδει βάση μόνον στον χαρακτήρα του οργανωμένου και διασυνοριακού εγκλήματος.

Νομοθετικό καθεστώς

Ευρωπαϊκή Ένωση:

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο:

Αποφάσεις Πλαίσιο: 69/02 (καταπολέμηση εμπορίας ανθρώπων, 584/02 (ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης), 68/04 (καταπολέμηση σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων/πορνογραφίας)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Καταπολέμηση της Βίας εις βάρος Παιδιών, Εφήβων και Γυναικών
Πρωτοβουλία DAPHNE (1997-1999) ως συνέχεια του Προγράμματος STOP (1996-2005),
Πρόγραμμα DAPHNE I (2000-2003), Πρόγραμμα DAPHNE II (2004-2008), Πρόγραμμα DAPHNE III (2007-2013).

Κανονισμός 491/04 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την θέσπιση προγράμματος χρηματοδοτικής και τεχνικής βοήθειας προς τρίτες χώρες στους τομείς της μετανάστευσης και του ασύλου (Πρόγραμμα AENEAS)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων. Βασικοί στόχοι της Οδηγίας είναι η πιο σθεναρή πρόληψη και δίωξη των δραστών καθώς και η προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων.

Νομοθετικό καθεστώς

Ελληνικό Νομοθετικό Πλαίσιο:

Διατάξεις ΠΚ: άρ. 323 (σεξουαλικός τουρισμός), άρ. 327 (ακούσια απαγωγή), άρ. 336 (βιασμός), άρ. 348 (πορνογραφία ανηλίκων) άρ. 349 (μαστροπεία), άρ. 351 (σωματεμπορία), άρ. 353 (πρόκληση σκανδάλου με ακόλαστες πράξεις) και κατά συρροή με άλλα άρθρα

Ν. 2910/2001: ποινικοποίηση και έλεγχος παράνομης μετανάστευσης αλλά καμία αναφορά στην εμπορία ανθρώπων

Ν. 3064/2002: αναδιαμόρφωση των διατάξεων για την σωματεμπορία, προβλέπονται όλες οι σύγχρονες μορφές τέλεσης παρόμοιων εγκλημάτων, νομοθετικές ρυθμίσεις για την παροχή αρωγής στα θύματα

ΠΔ 233/2003: ορισμός θύματος και μέριμνα για την προστασία των θυμάτων σωματεμπορίας' Συμπληρωματικό του Ν. 3064/2002

Ν. 3386/2005: προχωρά στην περαιτέρω ανάλυση του όρου «θύμα» και ενέχει ειδικές προβλέψεις για την χορήγηση/ανανέωση άδειας παραμονής σε θύματα σωματεμπορίας

Ν. 3625/2007: τροποποίηση διατάξεων ΠΚ και ΚΠοινΔ και αναφορά στο ζήτημα της ευθύνης νομικών προσώπων για σωματεμπορία, εισαγωγή της έννοιας «σεξουαλικός τουρισμός»

Ν. 3875/2010: κύρωση της Συμβάσεως του Παλέρμο και εν μέρει τροποποίηση σημείων των προαναφερθέντων νόμων

Ν. 4198/2013: εναρμόνιση των εθνικών διατάξεων με τα όσα προβλέπει η Οδηγία 2011/36/ΕΕ.

ΑΠ: νομολογία που καταδεικνύει τη σωματεμπορία κατ' επάγγελμα, κατά συναυτουργία, τη συνέργεια, την απόπειρα, την σύνδεση συμμορίας και σωματεμπορίας και τη σύνδεση αυτής με το βιασμό.

Μεθοδολογικά προβλήματα και αδυναμίες

Σχετικά με την καταγραφή και την συγκέντρωση αξιόπιστων αριθμών και έγκυρων πληροφοριών αναφορικά με την έκταση του φαινομένου συνοψίζονται οι λόγοι ως εξής:

- 1) Διεθνικός χαρακτήρας του φαινομένου
- 2) Έλλειψη συγκρίσιμων στατιστικών στοιχείων
- 3) Ετερογενής ποινικοποίηση της διεθνικής σωματεμπορίας
- 4) Έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού
- 5) Υψηλός σκοτεινός αριθμός της διεθνικής σωματεμπορίας
- 6) Συγκεκριμενοποιημένη φύση του φαινομένου.
- 7) Κίνδυνος στιγματισμού-επαναθυματοποίησης των υποκειμένων της σωματεμπορίας
- 8) Ο εκφοβισμός των διακινούμενων ατόμων και των μαρτύρων
- 9) Ελλιπές νομικό καθεστώς και ανεπαρκής νομική προστασία